

ОБСЪЖДАНЕ НА МОНОГРАФИЯ ЗА АЛЕКО КОНСТАНТИНОВ

В две заседания — на 29 септември и 13 октомври т. г. Научният съвет при Института за литература в разширен състав обсъди труда на Александър Ничев върху Алеко Константинов. Трудът има монографичен характер и обхваща следните раздели: Увод; Биография; Литературни опити; До Чикаго и назад; Бай Ганю; Фейлетони; Поетика; Алеко Константинов и българската социалдемократия.

Рецензентите Емил Стефанов и Розалия Ликова оценяват работата на Ничев като първа обстойна научна монография върху живота и творчеството на големия наш писател. Те виждат нейните положителни качества както в събирането на цени и в много отношения нов фактически материал, така и в анализа на този материал. „Навсякъде в книгата си Ничев е разявил внимателно, подробно, с нужните аргументи идейно-политическото развитие на Алеко — подчертава Емил Стефанов. — За пръв път в нашата литературна история широко и задълбочено са разгледани и обяснени идейните позиции на Алеко“.

Като дават висока оценка на работата, рецензентите същевременно сочат и някои незадоволително решени въпроси в нея, например характеристиката на „Бай Ганю“, разгледан не като единно произведение, а като сборник от очерци, недостатъчното свързване на Алеко с нашите литературни традиции, слабости на естетически анализ на места и пр.

В разискванията взеха участие 9 души, които поставиха интересни въпроси около методологията и жанра на литературното изследване, вземайки повод от предлаганата труд.

Минко Николов изтъкна, че книгата на Ничев е резултат на дългогодишно занимание с наследството на писателя. Тя е богато документирана, някои от материалите са открити от самия изследвач. Ничев дава широкия исторически фон, на който възникват много от актуалните проблеми в творчеството на Алеко.

Николов обаче не се съгласява изцяло с оценката на труда, която се съдържа в

рецензиите. Според него техният тон е твърде апологитичен. Той оспорва отрицателната характеристика, която Ничев е дал на други изследвания върху Алеко, смята, че авторът на монографията няма основание да гледа така пренебрежително на предшествуващите неговия труд статии, студии и портрети за Алеко. Според Николов художественият анализ на Ничев е непълноценен и често пъти елементарен. Изследвачът прави подробен разбор на всички места в книгите на Алеко, пасаж по пасаж, фраза по фраза, което довежда до издребняване и микроскопичност на анализа. В подробностите се загубва авторният образ.

Пантелей Зарев се спира на задачата, която си е поставил Ничев. Тази задача не е съвсем ясна в смисъл, че не се разбира достатъчно дали Ничев е искал да събере материали за един автор и да ги групира или пък се е стремил да създаде образа на един художник. Поради това са се получили редица неясноти и неравномерности. Книгата започва с богато въведение за биографията на писателя, но тази биография не е подчинена на една основна цел — да се извае образът на твореца. В главата за фейлетоните се получава впечатление повече за коментар, а не за анализ на произведенията. Авторът сякаш ни подпомага да си спомним съдържанието, изчерпва творческата история на отделните фейлетони, но не ни дава да почувствуваме тяхното художествено своеобразие. Изобщо анализът на Ничев раздробява произведенията и води към емпиризм, което пречи за цялостно възприемане на личността на писателя. Според Зарев, преди да се отпечата, трудът трябва да претърпи сериозна преработка.

Кръстьо Генов се съгласи с дадената преценка за работата. Ничев предлага интересен труд — каза той — който заслужава от наша страна уважение и изисква усилия да му помогнем. Според Генов авторът на монографията има повече възможности като изследвач от тези, които е проявил в труда си. Тук той се е увлякъл повече, отколкото би следвало,

по фактическия материал, в едно описателско третиране на материала. В главата „Литературни опити“ Ничев е похабил много усилия и място, за да се занимава с Алекови произведения, които нямат съществено значение за творческия път на художника. Той разглежда едно по едно тези произведения — вместо да тръгне по пътя на обобщението. В други глави като главата за пътеписа „До Чикаго и назад“ Ничев се спира подробно на някои формални особености, а не засяга достатъчно основното — как Алеко реагира на действителността, как я възсъздава творчески.

Георги Цанев сподели впечатлението си, че това е сериозен труд, написан много добросъвестно, плод на дългогодишно изследване. В него са събрани ценни материали, неизвестни данни за биографията на Алеко, писма и пр. Ничев се е стремил да разгледа наследството на писателя на по-високо равнище на художествения анализ. Но именно тук той е допуснал голяма слабост, като е отхвърлил почти всичко писано преди него върху Алеко. Той не е взел аргументирано критично отношение към литературата върху Алеко, а просто е отхвърлил голямата част от нея. Фактически обаче в своето изследване той доразширява и доразвива много от съществуващите оценки, като на места прибавя и нещо свое.

Цанев се спира подробно на централната глава на монографията — за „Бай Ганю“. Според него тази глава страда от основни слабости. В нея има някои ценни моменти — проследяване на прототиповете на бай Ганю и пр., но по същество повечето от нещата са отбелязани още преди Ничев. Погрешна е тезата на Ничев, че „Бай Ганю“ е сборник от разкази, а не цялостно произведение. В действителност отделните разкази са свързани в единно цяло, образът на бай Ганю е обрисван от различни страни, показан е от Алеко в развитие.

Анализът страда от елементарност — момент по момент Ничев анализира разказите и предава тяхното съдържание, което не е необходимо. Той не е успял да хване и внуши на читателя по-дългите черти от образа на писателя. В монографията той образ липсва.

Велчо Велчев дава положителна оценка на труда като цяло. Работата е широко замислена, плод на продължителен и задълбочен интерес, авторът се стреми да даде капитално изследване за един класик на българската литература. Той пуска в обращение редица нови факти, осветяващи живота и делото на писателя. Въпреки изобилието от факти обаче, това не е фактографски труд, напротив, фактите са оползотворени с оглед на изясняване живота и делото на писателя. В из-

следователския маниер на Ничев се налага една аналитичност, внасят се цели нови раздели — за идеологията на Алеко, за поетиката, за отношението на социалдемократията към писателя и пр. Успешни са усилията да се осветлят историческите корени на произведенията на Алеко. По-малък успех бележи Ничев при изясняване на самите произведения като изкуство. Той не винаги прави необходимото, за да се види как от жизнения материал се минава към художествената типизация. В анализа на „Бай Ганю“ твърде е натежала творческата история на книгата за сметка на литературния момент. Велчев също оспори мнението на Ничев за характера на произведението като сборник от разкази. Бай Ганю е събирателен социален тип — с настояще положение и бъдещо развитие.

Общата характеристика на Велчев е, че трудът на Ничев е принос и по-висока степен в досегашната литература за Алеко.

Христо Дудевски подчертава качествата на изследването и изрази убеждението, че на Ничев би трябвало да се възложи написването на един летопис за Алеко, защото той фактически е свършил значителната работа по него. Дудевски се спира подробно на някои конкретни моменти в труда и направи бележки върху редица формулировки, оценки и твърдения. Той изтъкна необходимостта да се вземе конкретно отношение към някои работи в литературата върху Алеко, предшестващи монографията на Ничев, например към статиите на Боян Пенев. При перспективата за отпечатване на труда Дудевски вижда две възможности пред автора: да се съкратят известни материали и да се подобри трудът с оглед да се открие по-добре литературният портрет на Алеко. Другата възможност е материалът в сегашния си вид да се прегрупира така, че да стане „Материали и изследвания за Алеко“ и по-късно вече авторът на тези материали да заработи върху една монография за Алеко.

Боян Ничев в припомни разностранните занимания на Ничев с Алеко, които сега са обединени в такъв сериозен труд. В огромния материал обаче, с който борава, Ничев не е успял да изплува достатъчно, задълбал се е на места в извършено подробно езикови анализи. Алеко е разгледан доста откъснато от нашия литературен процес, а той трябва да се съпостави с най-големи сатирици на литературата, дори от европейски мащаб. Същото важи за „Бай Ганю“. В своя анализ Ал. Ничев не е навлязъл в своеобразието на произведението, не е изследвал особеностите на неговия жанр, не е сравнил образа, създаден от Алеко, с други книги от подобен ред. Пред Ал. Ничев

стои една много трудна задача — да изведе главата за сатирата на съвременното равнище на теорията за сатирата. Без постановка е останал и въпросът за националната специфика и отличителност на смеха, на хумора у Алеко.

Иван Цветков засегна три основни проблема: за жанра на литературното изследване, за методологията на изследването и за мястото, което трябва да заема един писател в такова изследване по отношение на родната литература.

Според Цветков работата няма характер на истинска монография, а представлява сбор от отделни изследвания, обхващащи отделните важни аспекти на Алековото творчество. Липсва обаче обща концепция, която да споява целия разностранен материал. Подробната биография на Алеко например е свързана твърде малко с Алеко художника, Алеко твореца.

В методологията на Ничев има увлечение по фактография и биографизъм, което води до изпускане на същественото, до липса на обобщение. Авторът иска да използва всеки възможен факт и това препречва погледа му за значителното. Цветков вижда ценността на работата по-скоро в издирването на нови факти и материали, отколкото в една нова концепция и ново тълкуване на Алеко.

Стоян Каролев също разкри-тикува увода на монографията, в който е дадена невярна обща характеристика на други автори, работили в тази област. Абсурдно е например да се твърди, че идеологията на Алеко е „тера инкогнито“, когато именно тя е доста добре изяснена.

Главата за „Бай Ганю“ е доста разхвърляна, страда от композиционни недостатъци. Между отделните пасажки не винаги има вътрешна, логическа връзка. Авторът трябва сериозно да домисли върху плана на своето изложение и начин на разглеждане. Той изпуска такива важни въпроси като начина на типизация, хиперболизацията, характера на смеха. Каролев също посочи, че „Бай Ганю“ следва да се разбира като единно произведение, написано

в един свособразен жанр. Големите писатели често създават свои жанрове, а не робуват на съществуващите канони.

Ако се оформи като монография, трудът трябва да се освободи от тежестта на ненужния материал, за да се почувствува по-добре авторвият образ.

След изказванията авторът на труда Александър Ничев взе отношение към направените изказвания. Той прие някои конкретни бележки, като оспори общата оценка за неговия труд, направена в изказванията на проф. Георги Цанев, Пантелей Зарев, Минко Николов и някои други другари. Според Ничев тази оценка се основава на впечатления от отделни глави и тя не отразява действителното положение, тъй като не е проучен и прочетен трудът изцяло. Ничев разви някои собствени мнения за методологията на литературното изследване и за характера на литературния анализ, защитавайки своята монография и отхвърляйки категорично всички обвинения в дребнавост и микроскопичност на неговия разбор.

Председателстващият Георги Димов в приключи разискванията с обобщение. Той изтъкна, че работата на Ничев е събудила голям интерес, към нея са взели отношение много другари, обсъждането е минало на високо равнище. Трудът е оценен по достойнство. Авторът обаче не оцени достатъчно бележките, които му се направиха. Той не взе предвид обстоятелството, че предлаганите за печат трудове се подлагат в института на много сериозна критика. В бъдещата си работа върху своята монография Ничев трябва да задълбочи анализа си, като се стреми към синтез на авторвия образ, за да изпъкнат по-добре особеностите на Алеко като хуморист и сатирик. Центърът трябва да падне върху главите за „Бай Ганю“ и за фелетоните.

След преработката трудът ще бъде докладван пред тесния състав на Научния съвет за вземане решение по отгледането му.

ОБСЪЖДАНЕ НА СБОРНИК ЗА КАРАЗЕЛОВ

На 4 и 15 октомври 1960 г. в Секцията по българска литература под Освобождението продължи обсъждането на материалите за сборника, посветен на Любен Каравелов. Многообразно и богато, все още недостатъчно проучено и осветлено, творческото дело на редактора на „Свобода“ предоставя за изследване интересни про-

блеми из областта на литературата, публицистиката, фолклора, етнографията, езикознанието. Това в значителна степен предопределя не само разнообразието на темите, които ще бъдат включени в сборника, но и стремежа към оригиналност в разработката им. Статията на Светла Гюрова например „Любен Каравелов като